

Verkiezingen: keiharde marketing

L.O.V.E.

Verkiezingen: keiharde marketing

Een beeld van de gegijzelde
democratie op Curaçao

Omayra V.E. Leeflang

Verkiezingen: keiharde marketing

Een beeld van een gegijzelde democratie op Curaçao

Omayra Leeflang

ISBN 978 90 8560 145 6

NUR 754

DOI 10.36254/978-90-8560-145-6

© 2021 Caribpublishing / B.V. Uitgeverij SWP Amsterdam

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprerecht te Hoofddorp (Postbus 3060, 2130 KB, www.reprerecht.nl) of contact op te nemen met Uitgeverij SWP voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen door een onderwijsinstelling van een gedeelte uit deze uitgave, in papieren vorm of digitaal, (bijvoorbeeld voor plaatsing ervan op uw digitale leeromgeving of in een reader) kunt u zich richten tot: Stichting UvO, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, Tel. 023-8700212, www.stichting-uvo.nl UvO@cedar.nl.

Dit boek draag ik dankbaar op aan mijn rotsen in de branding:
Olga Leeftang-Briekveld, mijn moeder,
Kenneth Leeftang, mijn broer en
Nadia Leeftang, mijn zus.
Met dank aan Dr. Miguel Goede, mijn schrijverscoach.

Inhoudsopgave

Woord vooraf: de persoon en de motivatie	9
Inleiding	15
1 Democratie op Curaçao	22
1.1 Historie van de democratie	22
1.2 Kolonie Curaçao en onderhorigheden	23
1.3 Da Costa Gomes, voorvechter van autonomie	24
1.4 Autonomie (1954-2010)	26
2 Democratie in gevaar	28
2.1 2012: val van het kabinet-Schotte	28
2.2 Politieke crisis	29
2.3 Turbulentie op een rijtje	32
2.4 Interim-kabinet Betrian	34
2.5 2016: de gemiste kans	36
2.6 Gegijzelde democratie	50
2.7 Dictatuur op Curaçao	57
3 Democratie gered	59
3.1 De gouverneur grijpt in	59
3.2 Curaçao staat op tegen dictatuur	66
3.3 Democratie gered	72
3.4 Over autonomie	78
4 Verkiezingen	82
4.1 Geldstromen	82
4.2 Bezetting van stembureaus	84
4.3 Venezuela als financier van oppositiepartijen	87
4.4 Integriteit	94

5	Wettelijk kader financiering politieke partijen	95
5.1	Aruba	95
5.2	Curaçao	100
5.3	Sint Maarten	102
5.4	Nederland	104
5.5	Vergelijking	105
5.6	Kwaliteit van de democratie	108
6	Politieke marketing	115
6.1	Koop en verkoop van stemmen	115
6.2	Omkoping Statenleden	120
6.3	Stemmen ronselen	123
6.4	Stemmen kopen met politieke benoemingen	128
6.5	Cliëntelisme	131
6.6	Verwevenheid politiek en media	136
6.7	Big data	142
7	Naar een bevrijde democratie	149
7.1	De staat van de democratie in de wereld	149
7.2	De staat van de democratie op Curaçao	150
7.3	Noodzakelijke veranderingen	151
	Epiloog	155
	Bijlage: bestuurscolleges van Curaçao 1951-2010 en premiers van regeringen van de Nederlandse Antillen	162
	Lijst van afbeeldingen	170

Woord vooraf: de persoon en de motivatie

L.O.V.E.

Ik ben ex-politica Leeftang, Omayra, Victoria, Elisabeth.

In 1999 verruilde ik mijn onderwijscarrière voor de politiek. Ik had toen tien jaar onderwijs voor de klas achter de rug, als volledig bevoegd onderwijzeres HBO. Vervolgens was ik negen jaar methodeontwikkelaar bij het talenbureau *Sede di Papiamentu* en ten slotte beleidsmedewerker onderwijs bij het Ministerie van Onderwijs van het eilandgebied Curaçao, in welke functie ik ook meereisde met de gedeputeerde van onderwijs als adviseur.

Nadat ik vanaf 1993 als lid van de PAR regelmatig in verschillende commissies en werkgroepen van de partij had deelgenomen, werd ik in 1995 benaderd om zitting te nemen in het partijbestuur. Dat heb ik meteen geaccepteerd. Onder het bezielde leiderschap van de oprichter, Miguel Pourier, voelde ik mij sterk aangetrokken tot de visie van de PAR voor een geherstructureerde Antillen.

Ik heb tot aan het laatste referendum in 2005 gestemd voor het behoud van een Antilliaans verband. De meerderheid van de kiezers koos echter in dat jaar voor Curaçao als apart land binnen het Koninkrijk, los van de Antillen. Daarbij moet wel gesteld worden dat Curaçao bijna geen keuze had. Nadat de bevolking van Antillen in 1993 massaal had gestemd voor het behoud van het Antilliaans verband, plaatste Sint Maarten een bom onder dit verband door in een referendum van 23 juni 2000 te kiezen voor een aparte status. Vier jaar later, op 10 september, resp. 1 oktober 2004 kozen Bonaire en Saba in een referendum voor een directe band met Nederland. De Antillen van vijf was toen feitelijk niet meer houdbaar. Op 8 april 2005 hielden Curaçao en Sint Eustatius als laatste eilanden van de Nederlandse Antillen hun referendum. Curaçao koos zoals gezegd voor een status van apart land binnen het Koninkrijk, terwijl Sint Eustatius de – feitelijk onmogelijk geworden – optie koos om de Nederlandse Antillen te behouden.

In het bestuur van de PAR kreeg ik de functie van partijwoordvoerder. In die functie heb ik een enorme hoeveelheid algemene politieke kennis opgebouwd en vele persberichten geschreven met een regelmaat van minstens tweemaal per week.

In 1998 stond ik voor het eerst op de politieke lijst, op plek 9. In 1999 werd ik Statenlid voor de PAR in het parlement van de Nederlandse Antillen. Daar heb ik de dossiers van de ministeries leren verkennen.

Als Statenlid heb ik een aantal initiatiefwetsontwerpen ingediend:

- Strafbbaarstelling van belaging, PB 2004, no. 13;
- Verbod op verkoop van alcohol aan minderjarigen, PB 2002, no. 97;
- Landsverordening tot wijziging van de wapenverordening 1931. Legalisering Pepperspray (goedgekeurd door de Staten op 27 januari 2003, maar nooit gepubliceerd);
- Wijziging van artikel 251 lid 3 van het Wetboek van Strafrecht, toevoeging leerkracht als klachtbevoegde inzake aangifte van seksueel misbruik van kinderen tussen 12 en 15 jaar (aangenomen door de Staten en op voorstel van het Statenlid Marcel Gumbs van Sint Maarten ‘Wet Leeftang’ genoemd).
- Aanpassing en uitbreiding strafbaarstelling zedendelicten tegen jeugdigen; bestrijding kinderporno en –prostitutie. Wet aangenomen door de Staten.

Mijn ervaring als Statenlid heeft mij de kans geboden mij te verdiepen in alle dossiers.

Ik had immers al ontdekt dat ik als vrouw, die bovendien zeer huiselijk van aard was, geen echt netwerk had. Ik had wel een netwerk in de kerk waar ik heel actief was als muzikant en predikant. Maar die functies had ik opgegeven op het moment dat ik een politiek functie aanvaardde. Uit principe vond ik het niet passen om zelfs de schijn te wekken dat ik de kerk zou gebruiken om stemmen te trekken. Het gevolg was dat ik geen politiek netwerk had en ook geen toegang had tot informatiestromen in de wandelgangen. Dat was erg storend bij politiek overleg, want steeds als ik een vraag stelde werd mij gezegd dat ik het niet zou begrijpen omdat ik er niet bij was. Ik heb toen mijn eigen bagage aan tafel gebracht. Ik las alle stukken en had al snel door dat de meeste politici niet graag lezen. Mijn inbreng was dan ook dat ik aan tafel informatie had over de stukken met betrekking tot het onderwerp. Al gauw merkte men dat mijn dossierkennis mijn toegevoegde waarde was. Daardoor kreeg ik toch nog respect aan tafel in het politiek overleg.

'Wet Leeflang' aangenomen

WILLEMSTAD — Wel met hier en daar nog een opmerking, maar uiteindelijk toch eensgezind, gingen de fracties in de Staten afgelopen week akkoord met de initiatiefwet van PAR-Statenlid Omayra Leeflang, waarin leerkrachten de bevoegdheid krijgen om aangifte te doen van seksueel misbruik bij kinderen van 12 tot 16 jaar.

Seksueel misbruik is een ruim begrip; het omvat penetreren, ontuchtige handelingen (aanraken), maar ook het maken van pornografische foto's van kinderen, of hen aanzetten tot het kijken naar pornografie. Tot 12 jaar is seksueel misbruik een strafbaar feit waarop maximaal 24 jaar cel staat, en kan het Openbaar Ministerie altijd optreden. Van 12 tot 16 jaar is het een zogeheten klachtdelict: het slachtoffer of diens wettelijke vertegenwoordigers (ouders of voogdijraad) moe-

ten een klacht tegen de dader indienen bij het OM, voordat het OM tot actie kan overgaan. Deze bepaling is nu dus uitgebreid met leerkrachten die aangifte kunnen doen. De leerkracht is overigens niet verplicht aangifte te doen als hij/zij seksueel misbruik vermoedt.

NAAM

Op voorstel van DP St. Maarten-Statenlid Marcel Gumbs krijgt de landsverordening de naam van de initiatiefneemster: de wet Leeflang. Een eer die Leeflang graag aannam, maar wel met het in herinnering brengen van het in maart dit jaar overleden PNP-Statenlid Vigdis Jonckheer-Mensing. "Zij was vanaf het begin voorstander van deze wet en had me beloofd dat zodra ik klaar zou zijn om hem in te dienen, zij hem mede zou onderteekenen", zei Leeflang.

GROTE STAP

Voorafgaand aan de openbare vergadering van donderdag is in de Staten uitgebreid overleg met maatschappelijke instanties geweest. Voor de PLKP en de FOL gaat de nu aangenomen wet niet ver genoeg; iedereen die daarvan kennis draagt, zou aangifte van seksueel misbruik moeten kunnen doen. Leeflang wilde eigenlijk nog verder gaan door het klachtvereiste geheel af te schaffen. "Maar dat zou een te grote stap zijn op deze toch al moeizame weg tot het doorbreken van de ta-

boe-, zwijg- en doofpotcultuur over seksueel misbruik."

De Staten waren zeer 'Leeflanggezind'. Het oppositied diende een motie in waarin er bij de regering op wordt aangedrongen een aantal regelingen tot stand te brengen, zodat het Statenleden gemakkelijker wordt gemaakt een initiatiefwet te ontwerpen. Met initiatiefwet wordt bedoeld een landsverordening die niet door de regering aan de Staten wordt aangeboden, maar die een Statenlid aan de Staten voorlegt en - wanneer deze wordt aangenomen - vervolgens aan de regering aanbiedt voor afkondiging.

Aan dat laatste schort het nogal eens. Zo is de eerder dit jaar aangenomen initiatiefwet van Leeflang inzake belaging (het verbieden van stalking) nog steeds niet van kracht omdat deze niet is afgekondigd. Volgens de door alle fracties aangenomen motie moet de regering binnen uiterlijk drie maanden na aanneming van een initiatiefwet het parlement op de hoogte stellen of de wet zal worden afgekondigd.

Het is voor de Staten onacceptabel dat het publiceren van landsverordeningen die door de Staten zijn aangenomen, zonder opgave van reden maanden duurt. Ook verzoeken de Staten de Staatsregeling zo te wijzigen dat de Raad van Advies direct aan de Staten advies kan uitbrengen over initiatiefwetsontwerpen.

Duitse kwaliteit
KEUKENS
tegen fabrieksprijzen.

noite
küchen

Santa Martha Shopping Center
Saliña, Tel: 465-9665

DO. KOOPAVOND TOT 9 P.M.

Figuur 1: Krantenartikel Wet Leeflang

Als Statenlid was verkeer en vervoer een van mijn portefeuilles, naast onderwijs en sociale ontwikkeling. Mijn aanstelling in 2004 als minister van Verkeer en Vervoer in het kabinet van premier Etienne Ys kan in het verlengde hiervan worden gezien. In 2006 werd ik minister van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport. In 2007 kreeg

ik het verzoek van de toenmalige minister-president Emily de Jongh-Elhage om naast mijn portefeuille als minister van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport de portefeuille van Volksgezondheid en Sociale Ontwikkeling erbij te nemen. Zodoende heb ik (zonder extra vergoeding) tot en met het einde van de Antillen op 10 oktober 2010 twee portefeuilles bestuurd.

Van 2010 tot 2012 was ik opnieuw bestuurslid van de PAR. Het jaar 2010 was een heel bijzonder jaar, omdat er met het oog op de ontmanteling van de Antillen en de start van Curaçao als land binnen het Koninkrijk der Nederlanden, twee verkiezingen waren: de reguliere vierjarige verkiezing van de Staten in januari 2010 en de verkiezing van de eerste Staten van Curaçao in augustus 2010. Bij de eerste verkiezing was ik campagneleider en bij de tweede lid van het campagneteam. Als campagneleider had ik de beschikking over een budget van 'slechts' 400.000 gulden. Het was een onvoorstelbare strijd tegen de macht van het grote geld. Iedereen maakte zich zorgen over de zuinige wijze waarop ik geld uitgaf, terwijl de tegenstanders, voornamelijk de MFK van Schotte, strooiden met geld: grote vlaggen, feestjes, robuuste mediacampagnes. Ik merkte dat achter mijn rug om geld beschikbaar werd gesteld voor mediacampagne van de PAR. *I was to independent to trust*, leerde ik later. Ik heb toen ook aan de partijleiding gezegd dat ik na de verkiezing van januari mij niet meer beschikbaar zou stellen als de gedoodverfde nummer 2, maar als lijstduwer plaats zou maken voor anderen. Al stond ik in augustus 2010 daarom als lijstduwer op nummer 29, de kiezer gaf mij voldoende stemmen om toch als tweede uit de bus te komen. Mijn dankbaarheid aan de kiezer is dan ook niet in woorden uit te drukken, maar vast gebrand in mijn hart.

Persoonlijke stemmen

1998	(plek 9 op de lijst)	152
2002	(plek 4)	1039
2003	(plek 3)	1552
2006	(plek 3)	1669
2007	(plek 3)	1309
2010 (jan)	(plek 2)	2317
2010 (aug)	(plek 29)	1121
2012	(plek 3)	1387
2016	(lijsttrekker Hustu)	3512
2017	(lijsttrekker Hustu)	2097

Na de verkiezing van 2012 kondigde ik per brief mijn wens aan niet meer met verkiezingen mee te willen doen om zo de kans te geven aan anderen binnen de partij.

T.a.v. voorzitter, Zita Jesus-Leito

29 oktober 2012

Onderwerp: bevestiging geen interesse leiderschap van de partij

Geacht bestuur,

In verband met het proces van vernieuwing van de partij inclusief het leiderschap is een hardnekkige speculatie gestart over mijn ambitie voor het leiderschap.

Ik wil hierbij met grote stelligheid bevestigen wat ik al vele malen mondeling heb meegedeeld aan de partijleider, namelijk dat ik nooit ambitie heb gehad en nu ook geen ambitie heb voor het leiderschap van de PAR.

Ik heb begrip voor de speculaties na mijn herhaaldelijke stembussuccessen tijdens verkiezingen. Ook ditmaal heeft de kiezer mij beloond met een aanzienlijk aantal stemmen wat mij tot tweede vote-getter van de partij heeft gemaakt, hoewel ik op de derde plaats op de lijst stond.

Ik ben PAR en de kiezer zeer dankbaar en zal mij daarom voor de volle honderd procent inzetten in de hernieuwende uitdaging als Statenlid.

De PAR heeft echter in dit proces van vernieuwing rust nodig om te focussen op de verdere versterking van de partij. Vandaar mijn bijdrage in deze brief om speculaties over mogelijke ambities voor het leiderschap voorgoed te weerleggen.

Om mijn standpunt verder te onderbouwen deel ik u hierbij mee dat de verkiezing van oktober 2012 mijn laatste verkiezing was. Ik zal mij bij de volgende verkiezing, wanneer het ook mag zijn, niet meer beschikbaar stellen voor een plaats op de lijst. Ten overvloed wil ik herhalen dat ik mij voor de volle honderd procent zal blijven inzetten voor de PAR en dat deze brief slechts bedoeld is om bij te dragen aan duidelijkheid en rust zodat de partij volledig kan focussen op het proces van vernieuwing.

Het bestuur heeft het volste recht deze brief te allen tijde openbaar te maken aan eenieder voor wie het nuttig kan zijn.

Met dankbare collegiale groet,

Omayra V.E. Leeflang

In 2014 werd ik onafhankelijk Statenlid omdat ik mij niet kon verenigen met de gekozen weg van de partij. In 2015 richtte ik samen met negen anderen Un Korsou Hustu op, de partij voor rechtvaardigheid. Deze partij behaalde 1 zetel bij de verkiezing van 2016, met 94% van de stemmen op mijn naam (3512 stemmen). Ik had het ideaal van de democratie waargemaakt, door zonder geldschieters maar met *crowdfunding*, eigen spaargeld en *fundraising* een sobere maar inhoudrijke campagne te leiden.

De moed zonk mij in de schoenen toen de regering die op 23 december 2016 zitting had genomen, al op 12 februari viel, en er na vijf maanden opnieuw verkiezingen kwamen. Soms is verkiezingen verliezen een bevrijding. Hustu verloor haar zetel en ik beschouwde dat als het teken van God voor mij om te stoppen met de politiek die sinds 10 oktober 2010 een *powerplay* van machtsblokken van financierders was geworden waar ik niet bij paste. Sindsdien heb ik consequent elke politieke of aan de politiek gerelateerde functie geweigerd.

In mijn afscheidstoespraak op 10 mei 2017 verzochtte ik in de zaal van ons parlement: 'Ik kwam deze zaal binnen als statenlid toen de "groten" in de politiek zoals Miguel Pourier, Don Martina, Stanley Inderson, Faroe Metry, Lucille George-Wout er waren. Ik vertrek op het moment dat ons parlement is gekraakt, klappen zijn uitgedeeld en je je alleen veilig voelt als de politie achter je in de zaal zit. Het is mijn vurigste hoop dat de nieuwe generatie die er nu zit het niveau weer weet op te trekken. *I will be watching you.*'

Inleiding

Op 10 oktober 2010 werden de Nederlandse Antillen ontmanteld en werd Curaçao een land binnen het Koninkrijk der Nederlanden. Vanaf dat moment (ook wel bekend als ‘101010’) raakte het bestuur en de politiek van Curaçao in een gevaarlijke stroomversnelling van instabiliteit. De bestuurlijke balans van het daaropvolgende decennium: negen kabinetten, tien statenvoorzitters, acht premiers. De democratie van Curaçao is duidelijk in gevaar.

Never waste a good crisis.

Zoals iedere crisis heeft ook de politieke crisis waarin Curaçao is terechtgekomen na 101010 belangrijke lessen opgeleverd, die we moeten vasthouden om er lering uit te trekken. Ook om deze reden is het belangrijk om deze heftige periode in onze democratie vast te leggen.

De aanleiding van deze publicatie is de volgende stelling: vanwege de miljoenen die verkiezingen op Curaçao kosten en de daarmee direct samenhangende vraag waar het geld vandaan komt en wat de geldschieters daarvoor terug willen, is de Curaçaose democratie in gevaar. Het risico is groot dat een verkiezing een wedstrijd wordt die door geld en geldschieters wordt bepaald. Het fenomeen ‘stemmen kopen’ vormt een groot probleem. Daardoor kom ik tot de stelling dat Curaçao een gegijzelde democratie kent, waar een verkiezing steeds minder gaat over wie de beste ideeën heeft voor het welzijn van land en volk, maar steeds meer over wie het meeste geld heeft om campagne te voeren.

De gijzeling van de democratie krijgt nog grotere relevantie als we de vraag stellen waar het geld vandaan komt en wat de geldschieters daarvoor terug willen hebben. De geldschieter kan invloed willen over de besluitvorming, positiebepaling en de plaatsen van mensen bij de politieke partij.

Ik geef een voorbeeld. Uit een recent vonnis in hoger beroep, de zaak Babel in juli 2017, blijkt hoe een geldschieter een schriftelijke overeenkomst (*promissory note*) had met de leider van de partij aan wie geld was gegeven. In de overeenkomst wordt gesteld dat de geldschieter zeggenschap kreeg over maar liefst alle besluiten in de par-

tij. De overeenkomst, hieronder afgedrukt, stelde zelfs dat de partijleider in gebreke gesteld kon worden indien besluiten werden genomen waarin de geldschieter niet was betrokken. Een schadevergoeding zou dan niet zijn uitgesloten.

Agreement

Between
F.C (...)

And
G.F.S (...)

Whereas

C and F are desirous to set up e new political party in Curaçao, to be named MFK, to be controlled by both parties on an equal share basis.

(...)

Now therefore it is mutually agreed upon as follows.

Parties agree to jointly take all decisions relating MFK and specifically, but not limited to: determination of persons who will feature on a list of MFK for any and all elections (...)

In the event that S. takes unilateral decisions for and on behalf of MFK of which C. has not been advised or informed or his not given consent to C. may opt either (...) or to withdraw from this Agreement (...). In de latter case S. may be put in default by C. of a certain promissory note between parties.

Bron: Babel vonnis, bijlage 4 bij voornoemd procesverbaal, onderbijlage (p.13), zijnde de printout van een computerdocument, getiteld C, -S., docx, voor zover inhoudende.

De inhoud van deze overeenkomst bevestigt het beeld van een geldschieter die macht wil in ruil voor het geld dat in een politieke partij is geïnvesteerd. Anders gezegd: financiering van een politieke partij met een winstoogmerk. We kunnen daarom in zo'n geval gerust spreken van commercialisering van de verkiezingen.

Het antwoord op de vraag waar het geld vandaan komt, dus wie de geldschieters zijn en wat ze terug willen, maakt het geheel grimmiger. Het is niet uitgesloten dat het geld afkomstig is van de maffia, drugs of witwaspraktijken. Maar ook als het geld afkomstig is van het legitieme bedrijfsleven kan het een punt zijn van grote zorg, als er een tegenprestatie wordt gevraagd en geleverd.